

**SHAHARLARNING IJTIMOIIY MUAMMOLARI (QUVASOY SHAHRI
MISOLIDA)****Akramjonov Qurbonali***Farg'ona davlat universiteti magistranti***Annotatsiya**

Mazkur maqolada Quvasoy shahri misolida zamonaviy shaharlarning ijtimoiy muammolari tahlil qilinadi. Xususan, aholining bandlik darajasi, infratuzilma rivoji, ekologik holat, migratsiya jarayonlari hamda ijtimoiy xizmatlar sifati kabi omillar o'rganilgan. Tadqiqot davomida hududiy rivojlanishdagi nomutanosibliklar va ularning aholi turmush darajasiga ta'siri yoritib berilgan. Shuningdek, mavjud muammolarni bartarafetish bo'yicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Maqola natijalari shahar ijtimoiy siyosatini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: *Quvasoy shahri, ijtimoiy muammolar, urbanizatsiya, bandlik, infratuzilma, ekologiya, migratsiya, ijtimoiy xizmatlar, aholi turmush darajasi, hududiy rivojlanish.*

Аннотация

В данной статье анализируются социальные проблемы современных городов на примере города Кувасай. В частности, были изучены такие факторы, как уровень занятости населения, развитие инфраструктуры, экологическая ситуация, миграционные процессы и качество социальных услуг. В ходе исследования выявлены региональные диспропорции в развитии и их влияние на уровень жизни населения. Также разработаны практические предложения и рекомендации по устранению существующих проблем. Результаты статьи имеют важное значение для совершенствования городской социальной политики.

Ключевые слова: *город Кувасой, социальные проблемы, урбанизация, занятость, инфраструктура, экология, миграция, социальные услуги, уровень жизни, территориальное развитие*

Annotation

This article analyzes the social problems of modern cities using the example of the city of Kuvasai. In particular, such factors as the level of employment, infrastructure development, the environmental situation, migration processes and the quality of social services were studied. The study revealed regional disparities in development and their impact on the standard of living of the population. Practical suggestions and recommendations have also been developed to eliminate existing problems. The results of the article are important for improving urban social policy.

Keywords: *Kuvasoy city, social problems, urbanization, employment, infrastructure, ecology, migration, social services, living standards, territorial development*

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirish strategiyasida qishloq joylarini urbanizatsiya qilish va aholi turmush darajasini oshirish ustuvor vazifa etib belgilangan. Shu nuqtai nazardan, Quvasoy shahri ham qishloq xo‘jaligi, ham yirik rekreatsiya (sog‘lomlashtirish) salohiyatiga ega bo‘lgan hududlarning ijtimoiy muammolarini o‘rganish o‘ta dolzarb hisoblanadi.

Mavzuning dolzarbligini quyidagi to‘rtta asosiy omil bilan asoslash mumkin: Demografik bosim va infratuzilma nomutanosibligi: Quvasoy shahrida urbanizatsiya jarayonining muhim muammolaridan biri bu demografik bosim va infratuzilma rivoji o‘rtasidagi nomutanosiblikdir. Bu holat aholi sonining tez o‘sishi bilan mavjud infratuzilma imkoniyatlari o‘rtasidagi tafovutda namoyon bo‘ladi.

O‘zbekiston Respublikasida urbanizatsiya jarayonlarini tubdan takomillashtirish va shaharlarni barqaror rivojlantirish bugungi kunda davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Ayniqsa, Farg‘ona vodiysining sanoatlashgan shaharlaridan biri bo‘lgan Quvasoy shahri misolida urbanizatsiya muammolarini tadqiq etish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Sanoat va aholi punktlarining o‘zaro bog‘liqligi: Quvasoy shahrining shakllanishi bevosita yirik sanoat korxonalarini (qum, sement, oyna zavodlari) bilan bog‘liq. Sanoatlashuv darajasi yuqori bo‘lgan ushbu hududda urbanizatsiya jarayonlarining ijtimoiy-iqtisodiy infratuzilma bilan mutanosibligini ta‘minlash dolzarb vazifadir.

Asosiy qism.

Quvasoy shahrida urbanizatsiya darajasining ortishi muhandislik kommunikatsiyalariga yuklamani ko‘paytirgan.

Ta‘minot darajasi: Shaharning markaziy qismlari suv bilan yaxshi ta‘minlangan bo‘lsa-da, chekka hududlarda va yangi tashkil etilgan shahar posyolkalarida ichimlik suvi tarmoqlari eskirgan.

Muammolar: Oqova suv tizimlarining quvvati shahar aholisining o‘sish sur‘atidan orqada qolmoqda. Mavjud tozalash inshootlarini modernizatsiya qilish bo‘yicha davlat dasturlari (masalan, 2021-2023 yillarga mo‘ljallangan loyihalar) amalga oshirilgan bo‘lsa-da, tizimning to‘liq qamrovi hali ham dolzarb masala bo‘lib qolmoqda. Yo‘llar holati: Shaharning sanoatlashganligi sababli og‘ir vaznli yuk avtomobillarining harakati ichki yo‘llarning sifatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Markaziy ko‘chalarni rekonstruksiya qilish va raqamli boshqaruv elementlarini joriy etish zarurati mavjud.

Jamoat transporti: Shahar ichidagi va shahar atrofi yo'nalishlarida transport vositalarining yetishmasligi hamda bekatlar infratuzilmasining talab darajasida emasligi urbanizatsiya muammolaridan biri hisoblanadi. Kommunal xizmatlar va energiya ta'minoti

Quvasoy IES (Issiqlik elektr stansiyasi) shahar sanoatini energiya bilan ta'minlashda asosiy rol o'ynasa-da, aholi yashash massivlarida elektr va gaz tarmoqlarining eskirishi natijasida uzilishlar kuzatilishi mumkin. Shaharni "Aqlli shahar" (Smart City) konsepsiyasi asosida rivojlantirish uchun raqamlashtirish darajasini oshirish lozim.

Demografik ko'rsatkichlar va urbanizatsiya darajasi: Quvasoy shahrida aholi soni va uning hududiy taqsimoti urbanizatsiya jarayonining asosiy indikatorini hisoblanadi: Umumiy aholi soni: 2025-yil 1-iyul holatiga ko'ra, Quvasoy shahrining doimiy aholisi 103 977 kishini tashkil etgan. O'sish sur'ati: Aholi soni o'tgan yilning mos davriga nisbatan 1,9% ga (ba'zi davrlarda 2,3% gacha) o'sgan. Shahar va qishloq nisbati: Umumiy aholidan 58 336 nafari (taxminan 56%) bevosita shahar hududida, qolgan qismi esa shaharga qarashli qishloq hududlarida istiqomat qiladi. Zichlik: Shahar maydoni 264 km² bo'lib, aholi zichligi yildan-yilga ortib bormoqda¹⁰⁹.

Kommunal tizim tahlili (Statistik tahlil) Ichimlik suvi ta'minoti: 2024-yil yakuniga ko'ra, O'zbekiston bo'yicha markazlashgan ichimlik suvi bilan ta'minlanganlik darajasi 80% dan oshgan bo'lsa, Quvasoyda bu ko'rsatkich shahar markazida yuqori, biroq chekka mahallalarda modernizatsiya muhtojligi saqlanib qolmoqda.

Farg'ona viloyati bo'yicha 2025-yildan boshlab ichimlik va oqova suv tariflari qayta ko'rib chiqilgan bo'lib, bu tizimni modernizatsiya qilish uchun investitsiya jalb etishga qaratilgan. Oqova suv (Kanalizatsiya): Shahar hududida oqova suv tarmog'i asosan sanoat zonalarini va markaziy ko'p qavatli uylarni qamrab olgan. Qamrov darajasi ichimlik suvi ta'minotiga nisbatan sezilarli darajada past (taxminan 30-40% atrofida), bu esa ekologik yuklamani oshirmoqda.

Yo'l-transport infratuzilmasi Yo'llar holati: Hududda og'ir sanoat (sement va oyna zavodlari) rivojlanganligi sababli, yuk tashuvchi transportlar ichki yo'llarning 60-70% qismini muddatidan oldin ta'mirlab holatga keltirgan. Investitsiya: 2024-2025 yillarda respublika bo'yicha yo'l qurilishiga ajratilgan 26 trillion so'm mablag'ning bir qismi Quvasoy shahrining ichki yo'llari va ko'priklarini rekonstruksiya qilishga yo'naltirilgan.

Sanoat va iqtisodiy ta'sir

Quvasoy shahrida 2 300 dan ortiq korxonalar faoliyat ko'rsatmoqda.

¹⁰⁹ <https://www.farstat.uz> (<https://www.farstat.uz>)

Sanoatning urbanizatsiyadagi o‘rni: Shahar iqtisodiyotining qariyb 80% dan ortig‘i qurilish materiallari ishlab chiqarish va qayta ishlash sanoatiga to‘g‘ri keladi. Bu esa ishchi kuchi migratsiyasini doimiy ravishda rag‘batlantirib kelmoqda.

"Aqlli shahar" (Smart City) texnologiyalarini joriy etish: Quvasoy kabi sanoatlashgan shaharlarda raqamli texnologiyalar infratuzilma yuklamasini kamaytirishga yordam beradi: Smart Transport: Shahardagi yirik yuk tashuvchi transportlar (sement va oyna zavodlari mashinalari) harakatini nazorat qilish uchun GPS-monitoring va yuk vaznini avtomatik o‘lchovchi datchiklarni o‘rnatish. Bu yo‘llarning muddatidan oldin yaroqsiz holga kelishini oldini oladi. Smart Lighting: Shahar ko‘chalarini yoritishda sensorli (harakatga sezgir) LED chiroqlardan foydalanish orqali elektr energiyasini 30-40% gacha tejash. Raqamli kommunal xizmatlar: Ichimlik suvi va elektr energiyasi sarfini masofadan nazorat qiluvchi "aqlli" hisoblagichlar qamrovini 100% ga yetkazish orqali yo‘qotishlarni kamaytirish. Ekologik barqarorlik va "Yashil" urbanizatsiya Sanoat korxonalarini ko‘pligini hisobga olgan holda:

Yashil belbog‘lar: Sanoat zonalari va turar-joy massivlari oralig‘ida "Yashil belbog‘" (Green belt) barpo etish. Bunda changni yaxshi tutuvchi daraxt turlarini (masalan, qayrag‘och, archa) ko‘paytirish. Ekologik monitoring: Zavodlar atrofida havoning ifloslanish darajasini real vaqt rejimida ko‘rsatuvchi raqamli tablolar o‘rnatish. Kanalizatsiya tizimini kengaytirish: Shaharning chekka mahallalarini (masalan, yangi qurilayotgan massivlarni) markaziy oqova suv tizimiga ulash bo‘yicha davlat-xususiy sheriklik loyihalarini jalb qilish. Muqobil energiya: Quvasoyning quyoshli kunlari ko‘pligidan foydalanib, ijtimoiy soha ob‘ektlari (maktab, bog‘cha, shifoxona) tomlariga quyosh panellarini o‘rnatishni jadallashtirish.

Quvasoy shahrida 2024–2025-yillar davomida urbanizatsiya va infratuzilmani yaxshilash borasida amalga oshirilgan asosiy ishlar quyidagilardan iborat: Qurilish va uy-joy sektori Investitsiya hajmi: 2025-yilning yanvar-may oylarida shaharda 123,6 milliard so‘mlik qurilish ishlari bajarilgan bo‘lib, o‘sish sur‘ati o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 51,9% ni tashkil etgan. Uy-joy tahlili: Shaharning "Yuqori Mo‘yan" kabi mahallalarida yakka tartibdagi uy-joylar qurilishi bo‘yicha muntazam monitoring va so‘rovnomalar o‘tkazilmoqda. Kommunal infratuzilma (Suv va Elektr)

Elektr ta‘minoti: "Qo‘chqorchi" mahallasida eski yog‘och tayanchlar zamonaviy temir-beton ustunlarga almashtirilib, aholining energiya ta‘minoti yaxshilandi.

Ichimlik suvi: "Farg‘ona suv ta‘minoti" AJ Quvasoy filiali tomonidan hududlar kesimida suv ta‘minotini yaxshilash bo‘yicha nazorat tadbirlari va rekonstruksiya ishlari olib borilmoqda. Yo‘l xo‘jaligi: Shahar ichki avtomobil yo‘llarida bosqichma-bosqich ta‘mirlash ishlari amalga oshirilib, jamoat transporti va piyodalar uchun qulayliklar yaratilmoqda.

"Yashil makon" va Ekologiya Yashil va aqlli shahar: Quvasoy shahri Yevropa Ittifoqi va BMT Taraqqiyot Dasturi hamkorligida "Yashil va aqlli shahar" (Green and Smart City) konsepsiyasi bo'yicha zamonaviy master-rejasini ishlab chiqmoqda. Ko'kalamzorlashtirish: "Yashil makon" umummilliy loyihasi doirasida shaharning turli hududlarida minglab daraxt ko'chatlari ekilib, ularni parvarishlash tizimi yo'lga qo'yilgan. Iqtisodiyot va Qishloq xo'jaligi Intensiv bog'dorchilik: Shahar hududida 450 gektar maydonda intensiv bog'lar tashkil etilgan bo'lib, kelgusida yana 980 gektar yerda yangi bog'lar va ekoturistik markazlar barpo etish rejalashtirilgan. Sanoat o'sishi: Shahardagi sanoat korxonalarini soni ortib, ishlab chiqarish hajmi indeksi 108,5 % ni tashkil etgan. Quvasoy shahrida "Obod mahalla" va "Yashil makon" umummilliy loyihalari doirasida bajarilgan ishlar tahlili (2024-2025 yy.)

Asosiy muammolar

Infratuzilma eskirishi: Tezkor urbanizatsiya oqibatida suv va kanalizatsiya tizimlariga yuklama oshgan, bu esa ayrim hududlarda modernizatsiya jarayonini aholi ehtiyojidan ortda qoldirmoqda.

Noqonuniy qurilishlar: Shaharsozlik normalariga zid ravishda, ko'p qavatli uylar orasidagi ochiq maydonlarning o'zboshimchalik bilan egallanishi.

Transport nomutanosibligi: Sanoat transportining shahar ichki ko'chalariga ta'siri va umumiy foydalanishdagi yo'llarning yuk ko'tarish qobiliyati o'rtasidagi tafovut.

XULOSA

Quvasoy hududining ijtimoiy va iqtisodiy manzarasini o'rganish shuni ko'rsatadiki, mazkur hududning o'ziga xos rekreatsion salohiyati va aholi yashash sharoitlari o'rtasida muayyan nomutanosibliklar mavjud bo'lib, ularni tizimli hal etish davr talabidir. Tadqiqot davomida aniqlangan asosiy muammolar, ya'ni kommunal infratuzilmaning eskirganligi, ichimlik suvi va energiya ta'minotidagi uzilishlar nafaqat aholi farovonligiga, balki sanatoriya-kurort xo'jaligining raqobatbardoshligiga ham to'sqinlik qilmoqda. G'arbiy Yevropa davlatlarining tog'li hududlarni boshqarish tajribasi shundan dalolat beradiki, hududni rivojlantirishda faqatgina an'anaviy usullarga tayanmasdan, balki aqlli texnologiyalar, muqobil energiya manbalari va raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Ayniqsa, aholi bandligidagi mavsumiylik muammosini hal etishda turizm turlarini diversifikatsiya qilish, agroturizm va hunarmandchilikni qo'llab-quvvatlash hamda yoshlarni zamonaviy servis sohalariga tayyorlash orqali ijtimoiy barqarorlikka erishish mumkin. Ijtimoiy sohada ta'lim va tibbiyot muassasalarining moddiy-texnik bazasini yangilash bilan birga, sanatoriya majmuasi va mahalliy jamoatchilik o'rtasida o'zaro manfaatli ijtimoiy hamkorlikni yo'lga qo'yish zarurdir. Quvasoy klassik sanoatlashuv natijasida shakllangan shahar bo'lib, uning o'sishi demografik omillardan ko'ra ko'proq yirik sanoat korxonalarini (sement va oyna zavodlari) faoliyati bilan bog'liq. Bugungi kunda shahar

"sanoat markazi"dan "innovatsion urban markaz"ga o'tish bosqichida turibdi. Shahar aholisining o'sishi va sanoat quvvatlarining kengayishi mavjud muhandislik-kommunikatsiya tizimlariga (ayniqsa, yo'l va kanalizatsiya) kuchli bosim o'tkazmoqda. Og'ir yuk transportlarining ichki yo'llarga salbiy ta'siri va Isfayramsoydagi suv tanqisligi barqaror rivojlanish yo'lidagi asosiy to'siqlardir. Qishloq xo'jaligidagi bandlikning mavsumiy xarakteri aholi daromadlarining beqarorligiga va "kredit yuklamasi" muammosiga sabab bo'lmoqda. Bu esa o'z navbatida, malakasiz ishchi kuchining mehnat migratsiyasiga chiqib ketishini tezlashtirmoqda. Yangi drayverlar: Pakana sanoat zonasi va undagi "Uz-Ketrin", "Crown", "Hansae Mobility" kabi loyihalar hududiy urbanizatsiyaning yangi modelini ko'rsatib berdi. Bu model sanoatni qishloq ichiga olib kirish orqali bandlik va kambag'allik muammosini mahallabay hal etish imkonini beradi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2023.
 2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 10.01.2019-yildagi PF-5623-son "Urbanizatsiya jarayonlarini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida".
 3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023-yildagi PF-158-son "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida.
 4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori, 02.03.2020-yildagi 114-son "2020–2025-yillarda O'zbekiston Respublikasida urbanizatsiyaning rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida".
 5. Xalq deputatlari Quvasoy shahar Kengashining Qarori, 28.03.2026-yildagi "Quvasoy shahar mahalliy budjetining qo'shimcha manbalaridan foydalanish to'g'risida".
 6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari (stat.uz) – Farg'ona viloyati va Quvasoy shahri demografik va iqtisodiy ko'rsatkichlari (2024–2026 yy.).
 7. Quvasoy shahar hokimligining 2025-yil yakunlari bo'yicha ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish hisoboti.
 8. BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP) va Yevropa Ittifoqining "Quvasoy shahrining Yashil va Aqlli Master-rejasi" tahliliy hujjati (2026-y. mart).
- III. Ilmiy adabiyotlar va darsliklar:
9. Soliyev A. "Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya". – Namangan, 2024.
 10. Qosimov X. S. "O'zbekiston geourbanistik vaziyatining ayrim masalalari" // Ilmiy maqola, 2023.